

HEMSLÖJD

NR 5 • 2017

95 SEK

139 NOK

14 EURO

...HELLRE SY

ÄN ILLA

SKÄKTA

Skriet från vildmarken

Från finkrog till storskog
Skedpredikanten i London
Världsberömda vantar
Slädar, hundar och hantverk
Mossans möjligheter
Fåglar som slöjdar

FARVÄL TILL EKORRHJULET

*Åke Åström bor med sin fru
Karin Gunnarsdotter
på en öde ö i Luleå skärgård.
Där gör de som de vill.
Täljer, fiskar, garvar och syr.*

TIDSAM 9095-05 05

7 388909 509507

ÖN

För fem år sedan flyttade Karin och Åke till en öde ö i Luleå skärgård. Där fördriver de sina dagar med att slöjda krympburkar, sy älgöronkepsar, plocka bär, fiska och jaga. Hemslöjd skickade dit storstadsbon Christian Daun för att ta reda på vad en sådan tillvaro gör med en människa. Fotograf Thron Ullberg följde med.

Men hur tjänar ni pengar? Hur mår ni? Eller vadå, är ni genuint lyckliga? Har ni fattat grejen, liksom knäckt koden? Och framförallt: vad är lösenordet till ert wifi?

JAG ÄR SPRÄNGFULL av frågor, praktiska såväl som existentiella, när Åke Åström och Karin Gunnarsdotter plockar upp mig på en brygga i byn Alhamn, 3,7 mil norr om Luleå. Åke kör, Karin står upp i fören för att bättre kunna parera båtens krängningar. Vinden, motorn och böljorna gör att frågestunden får vänta. När vi lägger till på ön Kuno, en kvart senare, är det tyst nog för att

jag ska kunna peppra värdparet med frågor, ändå låter jag bli. Det är nämligen slående fridfullt. Ljudkällorna kan räknas på ena handens fingrar: det sovande vågskvalpet, insekterna som surrar dåsig, och så fåglarna som kvittrar och pickar.

Tystnaden var en av de första sakerna Karin och Åke förälskade sig i när de besökte ön tillsammans för första gången i augusti 1978. De badade, läste, plockade svamp, fiskade och gjorde annat som nykära ägnar sig åt. Om kvällarna satt de på bryggan och njöt av tystnaden. Och drömde. Drömde om att en dag kunna bosätta sig på Kuno.

Femton år tidigare, 1963, hade Karins pappa Gunnar baxat en barack över isen, så att han och jägarkompisarna skulle ha någonstans att ta vägen under bistra pass. Den spartanska konstruktionen byggdes ut och blev med åren familjens sommarstuga. Men något mer var den inte. Isoleringen var för tunn, el fanns inte. Ändå kunde Karin och Åke inte låta bli att fantisera.

30 ÅR SENARE, efter att deras två barn flyttat hemifrån, gjorde de slag i saken. De skulle bo ett år, på prov. De hade själva med sig frågor, den största: skulle det bli för mycket av

Karins handsktorkare är en av många uppfinningar som sprungit ur ett vardagsbehov.

När bäverns torkade analkörtlar fått dra i sprit några månader är Åkes bäverhojt färdig. Karin uppskattar att maken tar tillvara allt på de djur han fäller – men smakar, det gör hon inte.

det goda? Svaret blev ett rungande nej. De vaknade om morgnarna och lät väderlek och sinnesstämning diktera dagens göromål. Det var stort att få uppleva årstidernas växlingar med vakna sinnen. Ännu större än vad de hade tänkt sig. När isen kom! Den tunna fernissan som sprack, spröda flak som skavde mot varandra och framkallade ljudet av ett frostigt klockspel. Och sedan, när vinterhavet stumnade av tjock is blev ön alldeles knäpptyst. Att på andra sidan en sådan vinter vandra i skogen och höra fåglarna återvända. Måsarna som flög in över trädtopparna och punkterade den stora tystnaden. De grät när provåret var till ända, båda två. Vemodet kom ifatt dem så hårt där på bryggan, när de bar ned det sista till båten. Tillbaka på fastlandet var planen att jobba järnet några år för att sedan, någon gång i en avlägsen framtid, göra samma sak igen.

Men usch, vad deppigt det kändes! Karin, som är textillärare och dekoratör i grunden, tyckte om sitt arbete som utställningsprojektör på Norrbottens museum. Mycket. Samtidigt var hon utled på ekorrhjulet. Som lastbilsförare hade även Åke ett bra jobb; men det var just det: ett jobb, en inkomst, något som skulle möjliggöra det meningsfulla livet. Och det fanns inte längre på fastlandet.

De följde planen. Slet som djur i tre år, sparade ihop en buffert, samtidigt som de sålde av prylar. När de väl sade upp sig från sina arbeten, för att flytta till Kuno för gott 2012, möttes de av lika delar förundran och beundran.

Fick man verkligen lov att göra så?

– Många människor drömmer om någonting, säger Åke när han och Karin visar runt på ägorna.

Karin nickar.

– Vissa drömmer för att orka ta

»De grät när provåret var till ända, båda två. Vemodet kom i fatt dem så hårt där på bryggan, när de bar ner det sista till båten.«

sig igenom vardagen, andra vill verkligen förverkliga det de drömmer om. De behöver bara en liten knuff.

Stugan, den utbyggda baracken, omgärdas av en gäststuga som också fungerar som förråd för Karins konstmaterial. På tomten finns även wc, snickeri/sågverk och en fiskebodslignande byggnad med bastu och dusch. Och en rejäl vedbod. Karin skakar roat på huvudet när Åke visar upp den rymliga boden som är fullproppad med klabbar. Under provåret 2008 tog veden slut så de tvingades ut i snålblåsten för att leta nedfallna träd – en erfarenhet Åke ständigt refererar till för att skänka sin hobby, vedhuggning, legitimitet. Hans andra stora hobby, jakten, gör sig påmind borta vid fågelbordet där stora vita skivor älgspäck spikats upp. En grönsiska pickar högljutt intill.

Åke visar upp några av de många holkarna som finns på tomten.

– I holk 15 har vi småskrake, holk 16 är en fladdermusholk och i holk 17, där bor jag och Karin.

17, det är en blinkning till 1:7, den fastighetsbeteckning stugan har fått. Husesynen slutar i köket, där Karins »vanttorkare« fångar uppmärksamheten: En avbarkad del av en tallstam hänger i taket. Den har strukits med linolja och har fyra naturliga »fingrar« och fungerar som torkställning för arbetshandskar. Uppfinningen är typisk för Karin i det att den utgår från ett

vardagsbehov. Även de sandfyllda tygkorvarna i fönsterkarmen blev till av nödvändighet: huset var ju så förbaskat dragigt. Nästan allt Karin och Åke tar sig för förenar nytta och nöje. Vilket också var målet med flytten. Att skala bort allt utanverk, allt prål. Allt som inte är liv.

PÅ VALVET ovanför vedspisen finns en annan Karin-kreation: en broderad bonad med texten »Köp ingenting«. Ett motto de försöker efterleva. Levnadskostnaderna inskränker sig till 5 000 kronor per person och månad. Åke drar in lite drygt 60 000 kronor på att köra lastbil om somrarna, resten täcks av besparingar. Kläder får de av vänner, säckvis med utgallrat. »Vi följer ju inte något mode eller så,« förklarar Åke.

De klipper varandras hår. Har inga bank- eller studielån. El tillverkar de själva, med hjälp av sex solpaneler. Sommartid producerar de tillräckligt för att hålla sig med kylskåp med frysack. Vintertid förlitar de sig på jordkällaren. Och där ryms mestadels egenproducerad mat. De är självförsörjande vad gäller fisk och kött. Kalasar ofta på öring, siklöja, löjrom, kantareller, älg, hare, gräsand, harr, abborre. Nästa helg ska de bjuda några goda vänner på bäver, med hemmagjord lingonketchup. Bär och svamp finns i överflöd. Men grönsaker är det värre med. De handlar ungefär en gång i månaden. Saker med lång hållbarhet.

I bokhyllorna ovanför den färgglatt bäddade dubbelsängen står sådant som kan underlätta tillvaron på ön: böcker om växtfärgning, jakt, knyppling och ett exemplar av Henry David Thoreaus klassiker *Walden*. 1800-talsskildringen av eremitliv har blivit en klassiker, evig inspirationskälla för unga civilisationskritiker, som inte nödvändigtvis är beredda att »gå till skogs«

Karin älskar fiskar och tillverkar ofta leksaksfiskar åt barnbarnen. Tyget från gamla bomullslakan sys ihop, fylls med sand och målas med akryl.

2008 rådde global finanskris och dåvarande statsminister Fredrik Reinfeldt ansåg att Sverige borde konsumera sig ur krisen. »Den största jävla protesten vi kunde göra var att köpa så lite som möjligt,« säger Åke.

men gärna pratar om det på puben. Var det *Walden* som blev »knuffen« för Karin och Åke? Nej, säger de. I deras fall handlade det om kärleken till varandra och den här platsen på jorden. Men boken har spelat roll, absolut.

Thoreau, som skulle ha fyllt 200 år i år, nämns flitigt i Karins favoritfilm »Döda poeters sällskap«. Hon hade länge tänkt läsa honom men det blev liksom aldrig av. Så inför flytten läste hon till sist. *Walden* var så inspirerande att hon klistrade upp ett citat hemma i köket i Gäddvik på fastlandet som en slags påminnelse om uppbrottets nödvändighet:

Jag gick till skogs för att leva medvetet. Jag ville leva innerligt och suga mörken ur livet. För att utdriva allt som ej är liv, så att jag icke vid min död inser att jag aldrig levat.

DET FINNS PARALLELLER mellan Kuno och *Walden*. Och även om Thoreau lyckades utvinna odödlig litteratur ur sitt tvååriga experiment, så känns Karin och Åkes livsval mer radikalt, mer på riktigt. Thoreau kunde närsomhelst knata in till samhället Concord. Karin och Åke har förvisso bara en kvarts båtferd till bryggan i Alhamn. Nära till civilisationen, men inte om hösten och våren. När isen varken bär eller brister – när varken båt eller skoter fungerar – då är de strandade. Som mantals-skrivna på den svårtillgängliga ön har de rätt att ta del av »förfallstrafiken«, den kommunala nödtrafiken. Fast avgångarna med helikopter, hydrokopter eller svävare är inte direkt täta.

NÄR JAG BESÖKER Kuno i augusti, är det skördetid. Bär och svamp ska hämtas från skogen. Nu väntar

»När isen varken bär eller brister – när varken båt eller skoter fungerar – då är de strandade.«

bråda tider. Om drygt en månad kommer sonen hit för det traditionella vecka-42-fisket, och sedan tar den tidskrävande jakten vid. Men även under hektiska perioder kostar de på sig lyxen att följa sina nycker.

Just idag roar Åke sig med att göra rent näsgången på ett bäverkranium med hjälp av piprensare, tandborste och pincett. Efteråt ska kraniet kokas i maskindiskmedel, för att få samma benvita lyster som exemplaren i köket. Det är en praktfull samling, ordnad efter storlek. Grönfink, domherre, nötskrika, kråka, havstrut, tjäder, gräsand, sångsvan, vessla, mink, ekorre, hare, grävling, vikaresäl, råget, råbock, räv och bäver. Första gången Åke lekte konservator kokade han skal-len i köket. Det gör han inte om – han och Karin tvingades korsdragsvädra i flera dygn för att få bort odören.

Åke har tagit tillvaratagandet, den filosofi som i kulinariska sammanhang benämns *nose-to-tail*, till nya nivåer.

Allt på djuret tas tillvara. Det som inte går att äta, eller dricka, blir hantverk.

Intill bastun hänger två skrumpna analkörtlar på tork. Sekretet som utvinns ska smaksätta »bäverhojt«, vodka. Det smakar inte lika illa som det låter, bedyrar Åke, dessutom sägs brygden vara potenshöjande. Han reser sig och hämtar ett annat exempel på tillvaratagande: en keps av älgöron. Ingen i jaktlaget tänkte använda öronen så Åke förbarmade sig över dem och lossade skinnet

från öronens brosk med hjälp av jaktkniven. Sedan garvade han dem med granbark och fettade in kött-sidan med smält älgspäck. Efter fyra, fem dagar var öronen klara att sys ihop med sentråd ovanpå en gammal keps med reklamtryck från Elkedjan. Vilken gammal keps som helst går bra, tipsar Åke. Material-åtgång: totalt sex öron. Två till skärmen och fyra till hjässan.

När det gäller hantverk är det egentligen Karin som har det främsta handlaget. Förutom dörrstoppar och vedbärare gör hon pennknivar, tygfiskar, krympburkar – de förvaringskärl som görs genom att utnyttja träets naturliga sammandragning när det torkar, så att varken plugg, lim eller andra fogar behövs. Burkarna gör Karin av björk. Hon sågar upp en smal stam i lagom stora bitar, drygt 10 centimeter långa och karvar ur dem med kniv och stämjärn. Hon skär en skåra nästan längst ner på insidan och gör en botenskiva som hon pallrar upp i jämnhöjd med skåran. Sedan får konstruktionen stå tills träet börjar torka och dra ihop sig runt bottenbiten. Det brukar ta tolv timmar innan skivan nupits fast i skåran och bildar en fast bas på burken. Sist täljer hon utsidan jämn och slät och karvar mönster med sked- och getfotskniv innan hon stryker på linolja. Hon brukar förvara pennor i burkarna, gärna ömtåliga sådana gjorda av upphittade örnfjädrar.

Det fanns en idé om att hennes hantverk skulle utgöra en extra inkomst, men så blev det inte. De »serieproducerade« dörrstopparna och vedbärarna finns att beställa online men Karin har inte gjort några pr-mässiga ansträngningar för att öka den blygsamma orderingången. Hon står inte ut med monotoni. Repetition – det var ju precis det hon flydde ifrån. Dessutom kan hon

A man wearing a green cap, sunglasses, a purple t-shirt, and blue jeans is sitting on the ground, leaning against the trunk of a large, gnarled pine tree. He is looking down at something in his hands. The tree's branches spread out above him, and the background shows a rocky, forested landscape under a blue sky with some clouds. The ground is covered with pine needles and small rocks.

Har olivet gett några
biverkningar? »Lite
knäpp blir man ju,«
säger Karin. »Vi är
ett gäng kvinnor som
träffas några gånger
per år, på fastlandet.
Sex personer som
pratar samtidigt...
Jag kan tycka att det
är lite jobbigt.«

bli stressad och blockerad när hon vet att någon väntar. När de flyttade hit 2012 var hon »inte i särskilt gott skick«. Tre år av 60-timmarsveckor hade tagit ut sin rätt.

– Karin gör vad hon vill, säger Åke när hustrun går för att fylla på kokkaffe.

– Det är hela poängen.

HUR SKA MAN tillbringa sina dagar här på jorden? I min bekant-skapskrets grubblar fler än någonsin på den frågan – det går inte en pubruna utan att någon ondgör sig över ekorrhjulet.

Måndagen den 7 augusti lider Sverige av kollektiv gå-tillbaka-till-jobbet-ångest. Man har levt upp, nu ska man ner igen. Ner i gruvan. Blodpudding och avbetalningar. Knoga på.

På Kuno är man förskonad. Karin och Åke plockar kantareller i en solstekt glänta. Och några åkerbär. Och lite älgört. Lunchen intas sedan i »vardagsrummet«: en eldstad avskärmad av vindskydd, alldeles intill vattenbrynet. Vi äter sprött hårt tunnbröd med ett generöst lager löjrom. Och så en folköl till det.

– Som du märker så har vi det rätt eländigt här, säger Karin.

Vi äter så vi storknar. Åke ber mig ta det sista av löjrommen. Jag kan äta med sked om jag vill, rätt ur skålen. De har fyra kilo till i kylan.

– Vi brukar faktiskt njuta lite extra på måndagar, säger Karin.

Åke tuggar undan, sedan säger han:

– Kvart över åtta, när alla andra är på väg till jobbet. Då är det gott att ligga kvar och nojsa lite extra i sängen med ett korsord.

Karin vrider kroppen åt sidan, för att inte få eldröken rakt i ansiktet.

– Jag unnar alla att få bo så här, helt ensamma. Folk säger: åh vad

»Det ska bli intressant för mig att se hur jag klarar av det här livet när det bara är jag här.«

jobbigt det måste vara. Varje dag måste vara en kamp. Men vi har allt vi behöver.

– Framförallt har vi varandra, säger Åke och borstar av sig tunnbrödssmulorna.

Men nog måste det finnas avigsidor? Jo. Karin tycker att avskildheten kan bli för mycket.

– Första året hade jag abstinens på färg, säger hon. Det var bara vitt, vitt, vitt.

Hon tillverkade mobiler av gamla cd-skivor för att få lite regnbågs-kulör i sitt liv.

– Det som är jobbigt på riktigt, det är att sakna sina barn och barnbarn, och så kan man inte fara till dom. Det året vi provbodde här ute så skulle jag in och ta hand om barnbarnet Fanny några dagar, men så blåste isen bort och jag satt fast. Då kände jag: Vad fan gör jag här?

Åke kisar fundersamt.

– Men när vi väl träffas så är det inte bara några timmar på eftermiddagen, påminner han.

– Då lever vi tillsammans i dagar.

Det där har hänt förut. Karin ondgör sig och Åke slätar över.

– Jag känner mig väldigt tillfreds med livet, säger Åke.

Karin nickar.

– De sista åren innan vi kom hit var bara jobba, äta, skita. Bägaren var full och det behövdes nästan ingenting för att den skulle rinna över. Så är det inte längre.

Hon blir tyst ett slag.

– ... Sedan kan jag känna mig ganska ensam. Jag vet inte om jag lider av det, men det är trevligt att träffa folk.

Åke nickar.

– Jo, det sociala har du fått för-saka rätt mycket, Karin.

Det går inte att komma ifrån: Åke trivs lite, lite bättre med ölivet.

När du läser den här texten har Karin börjat konstlinjen på Sunderby folkhögskola. Hon ska veckopendla. Bo hos en vän i Gäddvik om veckodagarna, sedan åka ut till Åke om helgerna.

– Jag ska bara ha roligt, säger Karin. Det behöver inte bli någonting av det.

– Det ska bli intressant, säger Åke. Det ska bli intressant att se vilka beslut vi tar om ett år.

Karin säger inget, så han fortsätter.

– Det ska bli underbart för dig att få göra det där, Karin, och intressant för mig att se hur jag klarar av det här livet när det bara är jag här.

Så sitter vi bara tysta. Dåsar i trädgårdsstolarna när jag anar konturen av något stort i ögonvrån. Nere i viken, kanske 100 meter bort syns en älg! En ståtlig fjolårskalv står nere vid vassen och dricker. Åke går efter kikaren men hinner inte. Djuret höjer huvudet och sätter sin mule i vädret. Sedan vänder det om och skvimpar in i det frodigt gröna. Slukad av buskaget och vips borta.

– Fina öron, konstaterar Karin.

Så ser hon ömt på sin man.

– Åke, de där skulle räcka till en halv keps.

CHRISTIAN DAUN är frilansjournalist med berättande reportage som specialitet. Han kan se lockelsen med Karin och Åkes Walden-liv men anser för tillfället radhus i Farsta i Stockholm vara en vinnande kompromiss.

THRON ULLBERG har bevistat många öar som fotograf, men Kunoön var en av de mest minnesvärda. Han tar med sig Karin och Åkes tankegång: köp inget i onödan, använd det du har.